КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

ЖАЛПЫ БИЛИМ БЕРҮҮЧҮ ОРТО МЕКТЕПТЕРДИН 1-4-КЛАССТАРЫНЫН "КӨРКӨМ ӨНӨР" ПРЕДМЕТИ БОЮНЧА

ПРОГРАММАСЫ

Бишкек -2022

Программаны түзүүчүлөр:

Акматов Д.А., Оторбекова А.М., Мамбеталиев Ж.Т., Жамангулова К.Ү., Рыскелдиев К.А., Дөөлөтбаева Н.Ө., Бөлөкбаева А. З.

“Көркөм өнөр ” предмети боюнча жалпы билим берүүчү орто мектептердин 1-4-класстары үчүн программа.

Сиздердин программа боюнча ой-пикирлериңиздер болсо төмөнкү дарекке кайрылсаңыздар болот:

Акматов Дамирбек Абдыласанович – Кыргыз Билим берүү Академиясынын Технология, искусство жана ден соолук маданияты лабораториясынын ага илимий кызматкери (топтун жетекчиси). 720000, Бишкек шаары, Эркиндик – 25. тел. 66-52-25.

МАЗМУНУ

Түшүндүрмө кат.. 4

Документтин статусу жана түзүмү …………………….....................4

Негизги ченемдик документтердин системасы..........................5

Окутуунун максаты жана милдеттери....................................6

Негизги жана предметтик компетенциялардын ортосундагы байланыш …………………………….......................................7

Окуу материалын класстар жана мазмундук линиялар боюнча бөлүштүрүү..11

Окуучулардын күтүлгөн окуу натыйжалары (бөлүмдөр жана класстар боюнча) 13

АДАБИЯТТАР…………………………………………….....45

Түшүндүрмө кат

Көркөм өнөр предметинин программасы кенже курактагы окуучуларынын жалпы адамзаттык жана улуттук көркөм маданияты менен таанышат. Иликтөө процессинде алган билимдерин, билгичтиктер жана көндүмдөр курчап турган дүйнөнү жана көркөмдүккө болгон маданиятты эстетикалык кабыл алуунун негизинде калыптандырат. Сабакта балдар көркөм каражаттардын түрлөрү, алардын касиеттери менен таанышып, алар менен иштөөнүн жолдорун өздөштүрүп, көркөм сулуулукка болгон жан-дүйнөсүн байытып, ой жүгүртүүсү өнүгөт. Эстетикалык өстүрүү балдарды кооздукка аралаштырууга, кереметти сезе билүүсүн калыптандырууга, өз мекенинин кооздугун жана байлыгын түшүнүп көркөм сулуулукту көркөм каражаттар менен сүрөттөп чагылдыра билүүсүнө багытталат. Элибиздин көп кылымдардан берки тарыхый, маданий мурастарын жалпы адамзаттык дөөлөттөр менен айкалыштырып, изденип, кыял чабыттарындагы көркөм чыгармаларды жаратуусуна шарт түзөт.

Документтин статусу жана түзүмү

Программа билим берүүнүн предметтик стандарттынын негизинде түзүлүп, билим берүү процессинин бардык катышуучуларына «Көркөм өнөр» предмети аркылуу окуучуларды окутуунун, тарбиялоонун жана өнүктүрүүнүн максаттары, мазмуну, жалпы стратегиясы жөнүндө түшүнүк алууга мүмкүндүк берет. Программа курстун тематикалык жана сюжеттик багыттарын белгилейт, сабактын бөлүмдөрү боюнча окутуу сааттарынын болжолдуу бөлүштүрүлүшүн жана предметтер аралык жана предметтик ички байланыштарды, окутуунун жүрүшүндөгү ой жүгүртүүлөрдү жана окуучулардын жаш өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен аларды изилдөөнүн ырааттуулугунун вариантын берет. Предметтик стандарт

базалык жана автордук программаларды жана окуу китептерин түзүү үчүн негиз жана колдонмо болуп саналат. Мугалимдин позициясын жана чыгармачылык потенциалын, окуучулардын жеке жөндөмдүүлүктөрүн, кызыкчылыктарын жана керектөөлөрүн, билим берүү уюмдарынын материалдык базасын, жергиликтүү социалдык-экономикалык шарттарды, улуттук каада-салттарды эске алуу менен автордук окуу планын түзүүдө ар кандай ыкмаларды ишке ашырууга кеңири мүмкүнчүлүктөрдү жана эмгек рыногунун мүнөзүн берет.

Негизги ченемдик документтердин системасы

«Көркөм өнөр» окуу предмети окуучулардын дүйнөнүн бир бүтүн сүрөттөлүшүн, патриоттук сезимдерин калыптандырууда, өзүнүн жана башка элдердин маданиятын урматтоодо чоң роль ойнойт. Окуучулардын өзүн өзү өнүктүрүүсү, өзүн көрсөтүүдө жана чыгармачылыгы үчүн шарттарды түзөт. Маданий өзүн өзү көрсөтүү дүйнөдө жалпы таанылган компетенциялардын бири болуп саналат, ошондуктан көркөм чыгармачылыкта билим берүү процессинин маанилүү бөлүгү пластикалык искусствонун тилдерин өнүктүрүүгө жана аларды көркөм чыгармачылык ишмердүүлүгүн бекемдөөгө багытталат.

Кенже курактагы мектеп окуучулары үчүн бул предмет искусствонун адам жашоосундагы маанисин жана ордун түшүнүүгө шарттарды түзүп, алардын чыгармачылык таланттарынын ачылышына жана чыгармачылык жөндөмүнүн калыптанышына өбөлгө түзөт. Көркөм өнөр предмети мектеп окуучуларын көркөм эстетикалык кабыл алууну жана аларды чыгармачылыкта колдонуу көндүмдөрүн тынымсыз үйрөтөт. Программанын өзгөчөлүгү – бул программа окуучуларга көркөм өнөр боюнча билим, шык жана көндүмдөрдү алууга гана шарт түзбөстөн, ар бир окуучунун чыгармачылыкка, ар тараптуу көркөм маданиятка болгон жөндөмдөрүн калыптандырат.

Көркөм өнөр предметинин программасы – таанып-билүүнүн жаңы кадамы, ал искусствону кабыл алуу аркылуу да окуучунун практикалык ишмердүүлүгү аркылуу да пайда болот. Программа баланын инсандыгына, анын кызыкчылыктарына жана жаш курактык мүмкүнчүлүктөрүнө, мектеп окуучуларынын көркөм ой жүгүртүүсүн жана кыял чабыттарын өнүктүрүүгө багытталган.

Окутуунун максаты жана милдеттери

Көркөм өнөр предметин окуп-үйрөнүүнүн натыйжасында төмөнкү ***максаттар*** ишке ашат:

- көркөм өнөр чыгармачылыгындагы көркөм чыгармаларды эмоционалдык - баалуулук катары кабыл алуу жөндөмүн өнүктүрүү;
- профессионалдык жана элдик көркөм чыгармаларына эмоционалдуу сезимтал болууга тарбиялоо;
- курчап турган дүйнөгө болгон мамилесин өзүнүн чыгармачылыгында колдонуп, чагылдырууга үйрөнүү.

Бул максаттарга ылайык, негизги натыйжаларга жетүү үчүн төмөнкү ***милдеттер*** чечилет:

- интуицияны, сезимталдыкты, байкоочулукту өнүктүрүү, жаратылыш дүйнөсүнө жана адамдарга болгон көз карашын көркөм образдарда чагылдыруу;
- өздөрүнүн көркөм образдарын жана буюмдарды түзүү үчүн эң жөнөкөй ыкмаларды, колдо болгон каражаттарды, материалдарды жана мыйзамдарды өздөштүрүү;
- көркөм чыгармаларды кабыл алууга кызыгууну өнүктүрүү;
- көркөм баалуулуктардын көп түрдүүлүгүнүн баалуулуктары, адам укуктары, гендердик теңчилик, басмырлоого жол бербөө, социалдык инклюзия жөнүндө баштапкы идеяларды калыптандыруу;
- көркөм өнөрдүн байлыгы жана көп түрдүүлүгү жөнүндө түшүнүктөрдү калыптандыруу;

- улуттук жана дүйнөлүк көркөм маданияттын баалуулуктары менен тааныштыруу;
- этикалык принциптерди жана идеалдарды калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн каражаты катары көркөм сүрөт искусствосунун моралдык потенциалын ишке ашыруу.

Башталгыч мектепте Искусство билим берүү багытындагы предметтер окуучулардын өз чыгармачылыгынан алган кубанычын сезүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болгон чөйрөнү түзүүгө багытталган.

Базистик окуу планындагы предметтин орду

Базистик окуу планына ылайык «Көркөм өнөр» предмети 1-2-класста жумасына 2 сааттан, 3-4-класста жумасына 1 сааттан окулат.

Негизги жана предметтик компетенциялардын ортосундагы байланыш

«Көркөм өнөр» курсунда окуучуларда көркөм ишмердүүлүктүн ыкмаларын өздөштүрүү аркылуу негизги жана предметтик компетенциялар калыптанат.

Негизги – бул универсалдуу болгон ишке ашыруу шарттарына туура келген аныктоочу компетенттүүлүктөр.

Предметтик – бул конкреттүү окуу предметтеринин алкагында калыптануучу компетенттүүлүктөр. Бул компетенттүүлүктөр өз ара байланышта, анткени окуучу ишти кантип аткарууну жана бул билимди же натыйжаны келечекте практикада кантип колдонууну билиши керек. Программа башталгыч мектепке киргенде баштаган идеяларды логикалык жактан өнүктүрөт жана төмөнкүлөргө өбөлгө түзөт:

- *окуучулардын көркөм жана чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн, образдуу жана ассоциативдик ой жүгүртүүсүн, кыял чабыттарын, көрө билүүчүлүк эс тутумун, чындыкты эмоционалдуу - эстетикалык кабыл алуусун* ***өнүктүрүү;***

- *колдонмо жасалга өнөр, архитектура жана дизайндагы көркөм чыгармаларды кабыл алуу маданиятына* ***тарбиялоо;***

- *курчап турган дүйнөнү эмоционалдык жана практикалык өнүктүрүүнүн жолу катары көркөм сүрөт искусствосу жөнүндө* ***билимдерди өздөштүрүү;***

- *графиканын, живопистин, көркөм кол өнөрчүлүктүн, скульптуранын, дизайндын, архитектуранын көркөм каражаттары жана социалдык функциялары жөнүндө; чыгармачылык тажрыйбанын негизинде көркөм (пластикалык) искусствонун образдуу тили менен таанышуу;*

- ***көндүмдөрүн жана жөндөмдөрүн*** *көркөм ишмердүүлүктө сүрөттөлүштүн ар кандай формаларын тегиздикте жана көлөмдүү образын (өзүнөн карап, элестетүүлөрү же эске сактап калгандары боюнча) өздөштүрүү.*

- *көркөм өнөр чыгармачылыгына туруктуу кызыгууну* ***калыптандыруу,*** *анын тарыхый жана улуттук өзгөчөлүктөрүн кабыл алуу.*

Негизги компетенциялар – бул конкреттүү предметтердин мазмунунда калыптанган жана ишке ашырылуучу жана окуучунун коомдук тажрыйбасына негизделген билим берүүнүн натыйжасы.

Адам жеке жана кесиптик чөйрөдө (маалыматтык ресурстар, башка адамдар жана адамдардын топтору, адамдын жеке сапаттары жана мүмкүнчүлүктөрү) пайдаланган ресурстардын категорияларына ылайык ***төмөнкү компетенциялар негизги болуп саналат:***

1) маалыматтык компетенттүүлүк - өз ишин пландаштыруу жана ишке ашыруу үчүн маалыматты пайдаланууга даяр болуу, жүйөлүү корутундуларды чыгаруу.

Маалымат менен иштөө жөндөмүн болжолдойт:

максаттуу түрдө жетишпеген маалыматты издөө, айрым фрагменттерди салыштыруу, комплекстүү талдоо көндүмдөрүн өздөштүрүү. Адамга карата сын көз караштагы маалыматтын негизинде чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берет.

2) ***социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк*** - өз умтулууларын башка адамдардын жана социалдык топтордун кызыкчылыктары менен байланыштырууга, позициялардын ар түрдүүлүгүн таанууга жана баалуулуктарды (диний, этникалык, кесиптик, жеке) урматтоого негизделген өз көз карашында башка адамдардын кызыкчылыктарын цивилизациялуу түрдө коргоого даяр болуу. Жеке, социалдык жана профессионалдык көйгөйлөрдү чечүү үчүн баарлашууда керектүү маалыматты алууга жана аны оозеки жана жазуу жүзүндө берүүгө даяр болуу. Көйгөйлөрдү чечүү үчүн башка адамдардын жана коомдук институттардын ресурстарын пайдаланууга мүмкүндүк берет.

3) ***компетенттүүлүк "Өзүн өзү уюштуруу жана көйгөйлөрдү чечүү"***- маалыматтык, билим берүү жана турмуштук кырдаалдарда карама-каршылыктарды табууга жана аларды ар кандай ыкмаларды колдонуу менен өз алдынча же башка адамдар менен биргеликте чечүү, ошондой эле андан аркы аракеттер жөнүндө чечим кабыл алуу даярдыгы.

Компетенттүүлүктөрдүн калыптануу деңгээлдерин аныктоонун негизи болуп окуучунун өз алдынчалык даражасы жана маселени чечүүдө колдонулуучу ишмердүүлүктүн түрлөрүнүн татаалдыгы саналат.

Негизги компетенттүүлүктүн калыптануусу ***үч деңгээлге*** бөлүнөт:

1) ***биринчи деңгээли (репродуктивдик)*** окуучулардын калыпка баш ийүү жөндөмү менен мүнөздөлөт (берилген алгоритмди аткаруунун аракети);

2) ***экинчи деңгээли (продуктивдүү)*** жөнөкөй ишмердүүлүктү аткаруу, аракеттин өздөштүрүлгөн алгоритмин башка кырдаалда колдонуу жөндөмдүүлүгү менен мүнөздөлөт;

3) ***үчүнчү деңгээли (креативдүү***) анын өз алдынча долбоорлоо жана негиздөө элементтери менен комплекстүү иш-чараларды жүзөгө ашырууну билдирет.

Компетенттүүлүктөрдүн болушу окуучуларга маанилүү турмуштук кырдаалдарды ийгиликтүү жеңүүгө мүмкүндүк берет.

Алардын жардамы менен окуу процессинин каалаган натыйжалары түзүлөт.

«Көркөм өнөр» предмети боюнча теориялык жана практикалык окуу процесси учурунда окуучулар төмөнкү ***предметтик компетенттүүлүктөрдү*** кабыл алышат:

Предметтик компетенциялар:

1. **Эмоционалдык компетенттүүлүк** – көркөм искусстводо чагылдырылган чындыктын түрдүү кубулуштарына болгон мамилеси. Ар түрдүүлүктүн баалуулуктары, адам укуктары, гендердик теңчилик, социалдык инклюзия жөнүндө баштапкы түшүнүктөрдү калыптандыруу, көркөм маданияттын байлыгы жана көп түрдүүлүгү жөнүндө идеяларды калыптандыруу.

2. **Эстетикалык компетенттүүлүк** – окуучунун көркөм чыгарманы түшүнүү, кабылдоо, көркөм чыгармалардын артыкчылыгы жөнүндө пикирин билдирүү жөндөмдүүлүгү жана даярдыгы; өз элинин көркөм салттарына жана дүйнөлүк маданияттын жетишкендиктерине кызыгуу, өзүнүн чыгармачылык ишмердигине жана башкалардын ишмердүүлүгүнө айрым эстетикалык категориялардын көз карашынан баа берүү:

• сулуулук;

• улуулук;

• мыскыл-тамашалуу;

• кайгылуу-муңдуу.

3. **Чыгармачылык компетенттүүлүк** – окуучулардын өз алдынча көркөм иш-аракет процессинде чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө багытталган.

Көркөм өнөр предметинин мазмундук линиялары:

1. ***сүрөт өнөрүндөгү сабаттуулуктун негиздери (сызык, форма, көлөм, түс, ритм, композиция);***
2. ***көркөм ишмердүүлүктүн түрлөрү;***
3. ***сүрөт өнөрүндөгү темалар жана образдар.***

Көркөм өнөр предметин окутуунун мазмундук линиялары 1-4-класстарда өз ара тыгыз байланыштуу. Бул предметти окутуу процессинде окуучулардын эстетикалык жана чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн калыптандырууга басым жасалып, алган билимдерин турмушта колдоно билүүгө мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Көркөм өнөр предмети искусствонун түрдүү тармактарынын: графика, живопись, скульптура, көркөм кол өнөрчүлүк, айлана-чөйрөнү эстетикалык уюштуруу, композиция ж.б. негиздер боюнча комплекстүү курс болуп саналат. Окуучулардын адам жашоосундагы искусствонун маанисин түшүнүү, алардын чыгармачылык дараметин ачуу жана көркөм ишмердүүлүктүн улуттук колориттеги чыгармаларды жаратып түрдүү ыкмаларын колдонууга шарт түзүлөт.

Окуу материалын класстар жана мазмундук линиялар боюнча бөлүштүрүү

Көркөм өнөр предмети мектеп окуучуларынын эстетикалык дүйнө таанымын байытуунун, аларды турмуш жолуна даярдоого жардам берүүнүн, эмгек маданиятын калыптандыруунун негизги каражаты болуп саналат.

Көркөм өнөр – жалпы билим берүүнүн алкагындагы эстетикалык билим берүү жана тарбиялоо. Жалпы адамзаттык жана улуттук маданий баалуулуктарды үйрөнүү аркылуу окуучулардын дүйнө таанымын калыптандырууга багытталган.

Мектептеги билим берүүнүн ар бир баскычынын милдеттерине ылайык, окуучулардын Көркөм өнөр предмети искусствосунун негизги түрлөрүн үйрөнүүсү алардын чыгармачылык потенциалын ачууга, көркөм ишмердүүлүктү жүргүзүүнүн жолдорун иштеп чыгууга мүмкүндүк берет. Жалпы адамзаттык жана улуттук маданиятты үйрөнүү менен окуучулар түрдүү жанрдагы чыгармаларды талдоо, маданий көп түрдүүлүктү баалоо, алардын маданий өзгөчөлүгүн аныктоо

жөндөмдөрүн өнүктүрүшөт. Көркөм мурастарды талдоо балдардын руханий жактан өнүгүшүнө, алардын эстетикалык тажрыйбаны өздөштүрүүсүнө жана көркөм табитин жогорулатууга жардам берет. Ар бир класста окуучулардын жаш өзгөчөлүгүн эске алуу менен бирге элибиздин жана башка элдердин мурастары жөнүндө материалдар жалпы адамзаттык мурастар менен айкалышып, ар кандай көркөм каражаттардын жардамы менен окуучулардын чыгармачылык жөндөмүн, аналитикалык жөндөмүн өнүктүрүүгө багытталган. Жаңы программа Мамлекеттик стандарттын жана окуу планынын негизинде түзүлүп, коомдун акыркы талаптарын, илимий-техникалык, компьютердик билим жана көндүмдөрдү, дисциплиналар аралык байланыштарды түзүүдө, программалык материал окуучулардын өздөштүрүүсү үчүн жеткиликтүү.

Көркөм өнөр сабактарында окуучулар:

- жумуш ордун туура уюштурууну жана түрдүү көркөм материалдар менен иштөөнү үйрөнүшөт;
- искусствосунун түрлөрүн жана жанрларын айырмалап билишет;
- көркөм чыгармаларды анализдөөнүн эрежелерин өздөштүрүшөт;
- көркөм өнөр чыгармачылыгынын жана искусство таануунун терминдерин практикалык иштерди аткарууда колдонушат;
- искусствосунун ар кыл түрлөрүн жана өзгөчөлүктөрүн (графика, живопись, декоративдик-прикладык искусство, айкелчилик, архитектура); окуп билишет;
- өзүлөрүнүн көркөм жөндөмдүүлүктөрүн өздөштүрүү үчүн ар кыл усулдарды колдонушат;
- көркөм сүрөт өнөрү чыгармачылыгынын негизги мыйзамдарын ритм, түс, фон жана башкаларды өз иштеринде колдоно алышат;
- чыгармачылык аркылуу өздөрүнүн инсандыгын кабыл алышат;
- маданий чыгармаларды сөздүк каражаттарын колдонуу менен өз мамилесин билдирүүгө, талдоого үйрөнүшөт;

- өз чыгармалары аркылуу дүйнөгө болгон мамилесин жана дүйнө таанымын билдире алышат;
- Кыргызстандын, дүйнө элдеринин тарыхый жана көркөм салттарын урматтоого жана баалоого үйрөнүү, бардык элдеринин чыгармачылык мурасын сактоого салым кошот;
- алган билимдерин жана көндүмдөрүн айлана-чөйрөнү эстетикалык жасалгалоо үчүн колдонуу менен көркөм чыгармачылыкка кызыгууларын көрсөтө алышат.

Милдеттери:

- көркөм өнөр чыгармачылыгы боюнча билгичтик жана көндүмдөрүн калыптандыруу;
- көркөм сүрөт өнөрүнө кызыгуусун көрсөтүүгө, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;
- көркөм өнөр чыгармачылыгына болгон кызыгууларын, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;
- улуу муундардын мурасын баалоого жана сактоого умтулуу, алар менен сыймыктануу сезимин тарбиялоо;
- көркөм өнөр чыгармачылыгынын кубулуштарын жана анын коомдогу ролун түшүндүрө билүү;
- көргөндөрү аркылуу кабыл алууну, түстөрдү ажырата билүү жөндөмүн, композиция маданиятын, эркин ой жүгүртүүнү, байкоо аркылуу образдуу кабыл алууну өнүктүрүү;
- алган билимин күнүмдүк турмушта чеберчиликтин мыйзамдары боюнча колдоно билүү жана аткарган ишине канааттануу.

Окуучулардын күтүлгөн окуу натыйжалары (бөлүмдөр жана класстар боюнча).

1 - класс

1 - класс үчүн Жылдык тема «Адам жана табият» (68 саат).

Окуучулар окуу жылынын аягында төмөнкүлөрдү билүүлөрү зарыл:

- өздүк гигиена жана коомдук жүрүм-турум эрежелерин, мугалим тарабынан сунушталган сыпаттык иш ыкмаларын сактоого;

- көркөм материалдардын түрлөрүнүн аталыштарын жана аларды өз ишинде колдонуу жолдорун;
- көркөм өнөр искусствосунун түрлөрүн, жанрларын жана алардын өзгөчөлүктөрүн;
- кагаз бетине тартыла турган буюмдун туура жайгашуусун;
- сүрөт тартууда негизги жана көмөкчү сызыктар, жарыктын тону жана орду жөнүндө түшүнүктөрдү билүү;
- чыгармачылык ишти аткарууда көркөм өнөр искусствосунун негизги мыйзамдарын билүү жана аларды өз ишинде колдонуу: туура жайгаштыруу, деңгээл сызыгы (горизонт сызыгы), тең салмактуулук, түзүү, композиция, эскиз, симметрия, перспектива, көлөкө, түс, фон ж.б.;
- көркөм өнөр чыгармачылыгынын тарыхын, көркөм чыгармаларды талдоо эрежелерин билүү, сүрөт тартууда сүрөттөлүүчү көрүнүштүн жалпы формасын талдоо;
- сүрөттөлгөн нерсенин түсүн аныктоо жана атай билүү, аны негизги жана кошумча деп бөлүү, хроматикалык жана ахроматикалык, жылуу жана муздак түстөрдү ажырата билүү;
- кагаздан түрдүү кол өнөрчүлүк жасалгаларын бүктөп, кесип же желимдеп жасай билүү;
- табигый материалдардан курак (аппликация) ыкмасында композиция түзө билүү;
- өзүнөн карап натюрморт тартууда композиция, перспектива, горизонт, жердик (фон) деген түшүнүктөр колдонулат;
- оюм-чийим түшүнүгү жана анын түрлөрү жана аталыштары, алардын символикасы ж.б.у.с. жөнүндө өз оюн айта билүү;
- портрет, автопортрет, пейзаж, силуэт деген түшүнүктөрдү билүү.

Окуу жылынын аягында окуучулар төмөнкү көндүмдөргө ээ болушу керек:

- мугалимдин тапшырмасына ылайык иш ордун туура уюштурууга, көркөм каражаттардын колдонулушун кылдаттык менен көзөмөлдөөгө, тыкандык менен иштөөгө;
- оозеки же жазуу жүзүндө, сүрөт түрүндө үйрөнгөн каражат боюнча өз пикирин билдирүүгө;
- графикалык иштерди өз алдынча аткарууда графиканын негизги мыйзамдарын чыгармачылык менен колдонууну;

- өз колу менен жөнөкөй геометриялык буюмдардын көлөмдүү макеттерин жасай билүү;
- ар кандай түстөгү жана формадагы жалбырактардан, гүлдөрдөн жана чөптөрдөн композицияларды түзүү;
- түстөрдүн түрлөрүн жана өңдөрүн таап жана айырмалап, аталыштарын билүү;
- карандаш, көмүр, пастел, бор жана башкалар менен графикалык сызыктарды эркин чийип, өз оюн эркин айта билүү;
- живопись чыгармаларынан конструктивдүү түзүлүштү, далкелүүчүлүктү, туура жайгаштырууну, композицияны, перспективаны, горизонталдык сызыкты, жарыктын таралышы, тондун жайгашуусун ж.б. таба билүү;
- кагаздан эң жөнөкөй буюмдарды жасоонун ар кандай ыкмаларын, кээ бир жаныбарлардын сүрөттөрүн бүктөп, кесүү же чаптоо жолу менен сүрөттөй билүү;
- чебер адистердин мыкты жасалган иштерин жаратылыш менен болгон байланыштарын көрсөтүү;
- мектепте, үйдө, коомдук жайларда жана башка турмуштук кырдаалдарда алган билимдерин такай колдоно билүү;
- көркөм өнөр искусствосунун ар кыл жанрларындагы белгилүү өнөр инсандардын чыгармаларын талдап, өз ой-пикирин эркин түшүндүрүп, аларды турмуш менен байланыштыра билүү жөндөмүнө ээ болуу.

1 - класстар үчүн болжолдуу тематикалык план

Таблица 2.1.

№ к/р	Мазмуну	Окуу ишмердүүлүгүнүн түрлөрү жана күтүлүүчү натыйжалар
1 - чейрек (сааттардын саны - 18)		
1	1-2. Көркөм чыгармачылыкка киришүү. Сүрөтчүлөр эмне менен кантип иштешет? Сызыктардын, чекиттердин	Сүрөт искусствосунун ыңгайлуу каражаттарын: сызыктарды, чекиттердин түрлөрүн жана алардын аталыштарын өздөштүрүшөт.

	түрлөрү алардын аталыштары (графикада) аткаруу.	
2	3-4. Буюмду сүрөттөөдө чекитти, сызыктардын түрлөрүн колдонуу. Буюмдун формасы (тегерек, чарчы жана бурчтуу).	Предметтердин формаларын байкап (тегерек, квадрат жана үч бурчтук) чекиттер жана сызыктар менен жана сүрөттөөгө үйрөнүшөт. Жарык жана көлөкө түшүнүктөрүнүн жолдору менен таанышат.
3	5-6. Курак (аппликация). Кагаз пластикасы. Курак иши (геометриялык жөнөкөй формаларды түзүү).	Курак материалдары менен таанышышат, геометриялык фигуралардан жөнөкөй буюмдарды сүрөттөшөт. Учтуу нерселер менен иштөөдө коопсуздук чараларын сакташат.
4	7-8. Графика. «Күзгү жалбырактар». Графикалык материалдар менен түрдүү формадагы жана түстөгү жалбырактарды тартуу. Жаратылышка саякат.	Сүрөт искусствосунун түрү болгон графика менен таанышат. Күзгү көрүнүштү байкап, түрдүү формадагы жалбырактарды чогултушат. Алар жалбырактардын түзүлүшүн табияттан жалпак формада көркөм каражаттар аркылуу, өңүн-түсүн тандап сүрөттөшөт.
5	9-10. Композиция жана компоновка. Ар кандай формадагы «Күзгү дарактар» Графикалык иш (эсте калгандар боюнча).	Дарактардын жалпы формасын айырмалайт, бутактарынын абалын, дарактын өзөгүнө жараша чоңдугун салыштырат, аны

		кагаз бетине сүрөттөшөт.
6	11-12. Күзгү жалбырактардан гербарий. Жалбырактардан жөнөкөй формадагы (балык, көпөлөк ж.б.) жаныбарлардын формасын түзүшөт.	Күзгү жалбырактардын курамын жаныбарлардын жөнөкөй формалары менен көрсөтүп беришет. Эң жөнөкөй жаныбарлардын формасын түзүү үчүн жалбырактарды тандоого үйрөнүшөт.
7	13-14. Жомоктогудай дарактарды ар кандай каражаттар (графикалык материалдар, курак ыкмасында, табигый каражаттар) менен аткаруу.	Дарактарды сүрөттөө үчүн түстөрдү тандашат. Жомоктогудай дарактарды табигый материалдардан же курак ыкмасында түзүшөт.
8	15-16. Пейзаж «Алтын күз». Күз мезгилиндеги табиятка байкоо жүргүзүп, аны сүрөттөйбүз (асман, жер, дарактар, перспектива, деңгээл сызыгы).	Күзүндөгү табиятка байкоо жүргүзүп, аны кагаз бетине сүрөттөөгө көнүгүшөт. Белгилүү сүрөтчүлөрдүн пейзаждык чыгармаларына (алыс-жакын) деңгээл сызыгы, перспектива түшүнүгү менен таанышышат.
9	17-18. Тегиздик бетинде пластилин менен иштөө. Дарактардын ар кыл формаларын аткаруу.	Аткарылган графикалык сүрөттөрдүн негизинде пластилин менен иштей алышат. Ар кандай ыкмаларды колдонуу менен дарактын жалпак формада ийлеп чапташат.
2 - чейрек (сааттардын саны - 18)		

1	1-2. Живопись. Боёктор дүйнөсүнө саякат. Живописке алгачкы кадам (живопистик материалдар менен таанышуу: акварель жана гуашь). “Айлана чөйрөдөгү табияттын сулуулугу”.	Көркөм сүрөт өнөрүнүн түрү живопись менен таанышышат. Боёктор менен иштөөнүн маданиятына көнүгүшөт.
2	3-4. Негизги түстөрдүн жардамы менен кошумча түстөрдү табышат. Суюк жана коюу боёктор. Буюмдардын формасы жана түсү.	Ар кыл ыкмада кошумча түстөрдүн жардамы менен жөнөкөй формадагы нерселердин сүрөтүн тартышат.
3	5-6. Натюрморт «Күз берекеси». Эң жөнөкөй формадагы жемиштерди сүрөттөө.	Натюрморт жанры менен таанышышат. Жөнөкөй формадагы жемиштерди (алма, алча, өрүк ж.б.) сүрөттөөнүн жолдорун өздөштүрүшөт.
4	7-8. Жылуу жана муздак түстөр «Күзгү жамгыр».	Ар кандай ыкмада кыл калем менен сүртүмдөрдү аткарганды үйрөнүшөт. Жылуу жана муздак түстөр аркылуу жаратылыштагы ар кандай өзгөрүүлөрдү боёктор аркылуу беришет.
5	9-10. Мозаики техникасы «Тоо чокулары». Табигый материалдар менен иштөө.	Мозаика техникасы менен таанышышат. Аппликация түзүү үчүн түстөрдү тандоого көнүгүшөт. Көркөм каражаттарды колдонууда коопсуздук эрежелерин сакташат.

6	11-12. Пейзаж жанрында иштөө «Кеч күз». Фон жана перспектива жөнүндө түшүнүк.	Элестетүү аркылуу «кургак» жана «суюк» боёк ыкмаларын колдонуп, чыгармачылык иштерди аткарышат. Перспектива жана фон жөнүндөгү түшүнүктөрүн бекемдешет.
7	13-14. Жаратылышты сүрөттөп тартууда ар кыл көркөм каражаттарды колдонуу. (жаратылыштагы көңүлдүү жана капалуу, кайгылуу.)	Кочкул, ачык түстөрдү айырмалап, салыштырып боёгонду үйрөнүшөт. Табияттын ар кандай абалдагы көргөн кубулуштарын (көрүнүштөр) талкуулап, сүрөттөшөт.
8	15-16. «Жаңы жылдык жасалгалар». Тандап алган техникада түстүү кагаздардан коздуктардан композицияларды түзүү .	Жаңы жылдык кооз жасалгаларын түстүү кагаздын үлгүсү боюнча жасашат. Коопсуздук эрежелерин сакташат.
9	17-18. Жөнөкөй формадагы кар бүртүкчөлөрү менен терезелерди жасалгалоо. Симметрия түшүнүгүн бекемдөө. Кар бүртүкчөлөрүнүн жөнөкөй формаларынын сүрөтүн тартуу.	Кагазды бүктөө жана кесүү эрежелерин сактоо менен түрдүү формадагы кар бүртүкчөлөрүнүн схемасы боюнча кагаздан кесип жасашат. Симметрия түшүнүгү менен таанышышат.
3-чейрек (сааттардын саны - 20)		
1	1-2. «Табияттын ар түрдүү кубулуштар». Перспектива. Аба перспективасы. Эркин темада ар кандай композицияларды түзүү.	Сүрөттө мейкиндикти сүрөттөп берет (жакынырак жайгашкан нерселер чоң, чоңураак, алыскылары кичирээк). Көркөмдөп сүрөт

		тартууда түстөр: жылуу жана муздак эң ачык жана бүдөмүк тондорду колдонушат.
2	3-4-5-6. Иллюстрация. Иллюстрациялоо «Мен жакшы көргөн жомок».	Иллюстрация менен таанышышат. Оң жана терс образдарды жаратуу үчүн көрсөтмөлүү каражаттарды колдонуунун мүмкүнчүлүктөрүн салыштырып, талдоо.
3	7-8. Ата мекенди коргоочулардын күнүнө карата майрамдык куттуктоо баракчасы (открытка). Кагаз менен аткарылган иш (конверттер).	Кагаздан майда бөлүктөрдү кесип алганды билишет. Коопсуздук эрежелерин билүү жана сактоо.
4	9-10. «Оюмдар дүйнөсү». Оюмдардын жөнөкөй формалары.	Көркөм каражаттарды колдонуу менен жөнөкөй кооздуктардын элементтерин түзүшөт.
5	11-12. Ритм. Ритм сызыктары деген эмне? Геометриялык формадагы оюмдардын эскизин түзүү.	Түрдүү фигураларды, түстөрдү колдонуп, оюмо-чийимдин кайталануучу элементин (ритм) түзүшөт.
6	13-14. «Калпак» күнүнө карата майрамдык маанайды чагылдырган композиция түзүү.	Көркөм каражаттар менен иштөөдөгү көндүмдөрүн өнүктүрүү.
7	15-16. 8-март майрамына карата куттуктоо баракчаларын жана майрамдык белектерди	Кагаздан дизайндык жасалгалоону, 8-март майрамына чыгармачылык менен композиция түзүүнү

	даярдоо.	үйрөнүшөт. Коопсуздук эрежелерин сакташат.
8	17-18. Оригами. Оригами техникасы. Жаныбарлардын жөнөкөй формадагы келбетин аткаруу.	Оригами техникасы менен таанышышат. Жаныбарлардын жөнөкөй формасын кагаздан конструкциялайт.
9	19-20. Жаз майрамы «Нооруз». Майрамдык маанайдагы көркөмдөп сүрөттөө.	Тандалган гүлдөрдүн жардамы менен жазгы майрамдык маанайды тартуулап, боёк менен чыгармачылык иштерди аткарышат.
4 - чейрек (сааттардын саны – 14)		
1	1-2. Көркөм искусствонун түрлөрүнүн бири айкелчилик менен таанышуу. Геометриялык фигураларды даярдоо.	Моделдөөнүн ыкмаларын үйрөнүшөт: тоголоктоп, жумуру бөлүктөрүн бириктирип, пластилинди, чопону барабар жана бирдей эмес бөлүктөргө бөлүшөт.
2	3-4. Нукура чоңдукта жашылча, жемиштерди жасоо.	Чоподон, пластилинден өз алдынча жашылча-жемиштерди жасашат.
3	5-6. «Жазгы гүлдөр». Тегиздик бетине түрдүү түстөгү гүлдөрдүн сүрөтүн тартуу.	Негизги үч түстү аралаштыруунун натыйжасында ар кандай гүлдөрдү кыялдануу менен сүрөттөп көрсөтүшөт.
4	7-8. Эскиз. «Мен жакшы көргөн жаныбар» Эскиз түзүү. Тегиздикте рельефтик аткаруу (барельеф, горельеф).	Жаныбарлардын силуетин аткара алышат. Өзүлөрүнүн баамдоолорун эскизде көрсөтүшөт.

5	9-10. Композиция. Жомоктогу баатырлар. Жакшы көргөн жомоктордогу каармандарды сүрөттөгөн эскиздерди түзүшөт. Көлөмдүк композиция түзүү.	Алар үч көрүнүштөгү фигураларды этаптар боюнча чагылдырышат. Көлөмдүү композицияны түзүшөт.
	11-12. Жалпылоо. Таңкалыштуу, кайталангыс живопись дүйнөсү. «Жаз жөнүндө пейзаж» ар кыл техникада боёктор менен иш аткаруу.	Өткөн сабактарда алган билимдерин кайталоо жана бекемдөө. Боёкторду туура тандап, аралаштырышат.
7	13-14. Жыл ичиндеги аткарылган иштери боюнча чыгармачылык көргөзмө уюштуруу.	Жыйынтыктоочу көргөзмөдө чыгармачылык иштерин талкуулашат, өздөрүнүн көркөм ишмердүүлүгүнө жана классташтарынын ишмердүүлүгүнө баа беришет.

2 - класс.

Жылдык тема “Көркөм сүрөт өнөрүнүн түрлөрү жана жанрлары” (68 саат).

Окуучулар окуу жылынын аягында төмөнкүлөрдү билүүгө тийиш:

- көркөм каражаттарды туура сактоого жана жумуш ордун таза кармоо;
- түстөрдүн ылайыктуу жана туура эмес түрлөрүн аныктоо жана ажырата билүү, палитрадан туура түстөрдү табуу, алардын маанисин аныктоо:

- акварель жана гуашь менен сүрөт тартуунун ар кандай ыкмаларын эркин колдонуу;
- сүрөттөгү жарык менен көлөкөнүн маанисин билүү жана чыгармаларыда чагылдырып көрсөтүү;
- натюрморт, пейзаж, портрет ж.б. жанрларда аткарылган чыгармаларды айырмалап талдай билүү;
- оймо-чиймелерден түрдүү композицияларды түзө билүү;
- белгилүү сүрөтчүлөрдүн чыгармаларын билүү.

Окуу жылынын аягында окуучулар төмөнкү көндүмдөргө ээ болушу керек:

- өз оюн карандаш, көмүр, пастел, бор жана башка графикалык каражаттар менен түрдүү сызыктарды колдонуу менен өздөштүрө билүү;
- берилген буюмдун кандай геометриялык фигурага окшош экенин аныктап, аны көлөмдүү кылып жасай алышат;
- чыгарманын үстүндө иштөөдө көркөм каражаттарды туура тандап, аларды тиешелүү форматка туура жайгаштыруу;
- живопистин мыйзамдарына ылайык туура колдонуу: горизонталдык сызыктар, симметрия, ритм, алыс жана жакын, чыгарманын мүнөзүнө жараша түстөрдү туура тандоо, талдоо;
- буюмдардын бетине оюм-чийимден түзүлгөн композицияларды туура жайгаштыруу ыкмаларын өздөштүрүү.

2 - класстар үчүн тематикалык план

Таблица 2.2.

№ к/р	Мазмуну	Окуу ишмердүүлүгүнүн түрлөрү жана күтүлүүчү натыйжалар
	1-чейрек (сааттардын саны - 18)	

1	1-2. Тематикалык сүрөт тартуу. Майрамдардагы кызыктуу учурлар жана окуялар тууралуу аңгеме жазып, талкуулоо.	Окуялардан кызыктуу көз ирмемдерди талкуулап бир шилтемдерди, эскиздерди аткаруунун жолдорун үйрөнүшөт.
2	3-4. Көркөм каражаттар. «Гүлдөр». Натюрморт (живопись). Өзүнөн карап жөнөкөй формадагы карапалрды, буюмдарды сүрөттөө.	Гүлдөрдү – жөнөкөй буюмдарды өзүнөн карап тартууга көнүгүп ар кыл техникада иш аткара алышат.
3	5-6. «Туулуп өскөн жер». Деңгээл сызыгы жана сызыктуу перспектива. Этаптар боюнча композиция түзүүнүн жолдору.	Жөнөкөй карандаш менен деңгээл сызыгын жана сызыктуу перспективаны түзүүнүн жолдорун чыгармачылык иштеринде колдонот.
4	7-8. Пейзаж «Күз берекеси». Тематикалык сүрөт тартуу.	Көркөм каражаттарды колдонуу менен пейзажды ар кандай эмоционалдык абалда чагылдырып, чыгармачылык иштерди аткарышат.
5	11-12. Гербарий. Күзгү жалбырактардан гүлдесте даярдоо.	Түрдүү түстөгү, формадагы жалбырактардын тандап, тегиздикте композиция түзүшөт.
6	13-14. Анималистик жанр. "Мен жакшы көргөн жаныбар". Бир шилтемдерди аткаруу.	Тандаган жаныбарды сүрөттөп тартууда дене мүчөлөрүнүн пропорцияларын сактап, түзүүнүн жолдору

		өздөштүрүшөт.
7	9-10. “Оюмдар дүйнөсүндө” Курактын (аппликация) түрлөрү.	Ар кандай ыкмалар менен курак иштерин аткаруунун жолдорун, коопсуздук эрежелерин билишет.
8	17-18. Эркин темада чейректик жалпылоочу сабак.	Чыгармачылык иштерди талкуулашат, өздөрүнүн көркөм ишмердүүлүгүнө баа беришет. Көргөзмөгө чыгармачылык иштерди даярдоо.
2 чейрек (сааттардын саны - 18)		
1	1-2. “Жыл мезгилдери” Ар кыл техникада сүрөт ишин аткаруу.	Түрдүү көркөм каражаттарды колдонуп композиция түзүүгө көнүгүшөт.
2	3-4. “Суу жашообуздун булагы”.	Пейзиж, плакат жанрындагы иштерди айырмалап билишет. Түркүн түстөрдү колдонуп чыгармачылык иш аткарышат.
3	5-6. Улуттук буюмдарды оюмдар менен коздоо.	Көркөм каражаттарды колдонуп , оюмдардын мисалында сүрөт тартышат.

4	7-8. Анималистик жанр. Жаныбардын мүнөзү жомоктордо, композиция түзүү.	Анималисттик жанр жөнүндөгү түшүнүктөрүн бекемдешет.
5	9-10. "Менин үйүм" бир шилтем сүрөттөр. Эскиз түзүү.	Эскиз түзүү жана бир шилтемдерди аткарууда сүрөттөлүүчү чөйрөнү тандашат.
6	11-12. Архитектура. "Жашаган жерим, менин үйүм".	Кагаз дизайнынын негизги көндүмдөрүн өздөштүрүү; кагаздан (же кутулардан - пакеттерден) ар кандай үйлөрдү долбоорлоо (куруу), оюн шаарчасынын жамааттык макетин түзүшөт.
7	13-14 "Айнек бетиндеги кышкы оюмдар". Композиция жана туура жайгаштыруу.	Ар кыл техниканы колдонуу менен даярдалган оюмдар менен айнек бетине оюмдарды тартышат.
8	15-16. Шрифттер. Куттуктоо баракчасы, конверттер.	Түрдүү шрифтердин түрлөрү менен таанышышат. Куттуктоонун мазмунун талкуулашат жана кооз тамгаларды жазуу ыкмаларын өздөштүрүшөт.
9	17-18. Жаңы жылдык куттуктоо. Кагаз пластикасы.	Түстүү кагаздардан татаал эмес жаңы жылдык кооздуктарды жазашат.
3 - чейрек (сааттардын саны - 20)		

1	1-2. Жомоктун каармандарына эскиздер жана бир шилтемдер. Ар кандай техникалардагы аткаруу.	Ойдон чыгарылган жомок каармандарынын аткарылышын графикалык материалдар менен сүрөттөшөт.
2	3-4. Скульптура. Жомоктогу каармандарды көлөмдүү аткаруу.	Пропорцияны сактап каармандарды көлөмдүү кылып пластилинден жазашат.
3	5-6. «Портреттеги образдар». Портрет, автопортрет жана силует жөнүндө жалпы түшүнүк.	Портреттин түрлөрү менен таанышышат. Пропорцияны эске алуу менен адамдын келбетин сүрөттөшөт.
4	7-8. Жайдары жана лирикалык образдар. «Асмандагы канаттуулар».	Чыгармачылыкта өздөрүнүн оюн, сезимдерин билдирип, эскиздерди түзүшөт.
5	9-10. “Байчечекей”. Кагаз пластикасы. Жалпак жана көлөмдүү аппликациялык иш аткаруу.	Табигый формаларга байкоо жүргүзүү жана талдоо; кагаз менен иштөөнүн ар кандай ыкмаларын өздөштүрүү.
6	11-12. “Жергемдин бермет көлдөрү” Гравюра, монотипия.	Деңиз жанры боюнча түшүнүктөрүн бекемдейт. Түрдүү техникада иштөөнүн жодорун өздөштүрүшөт.
7	13-14-15. Декоративдик-прикладдык искусство. Оюмдардан композиция түзүү.	Кол өнөрчүлүктүн түрлөрү менен таанышат. Оймо-чиймелерден композиция түзүшөт.

8	16-17. Элестөөлөрү боюнча сүрөт тартуу. Белгилүү жазуучулардын чыгармаларындагы каармандарды сүрөттөө.	Балдар китептериндеги иллюстрацияларды (сүрөттөрдү) карап чыгып, өз ойун сүрөт өнөрүнүн тили менен баядай алат.
9	18-19-20. «Нооруз – элдик майрам». Майрамдык композиция.	Түстүү кагаз жана башка каражаттарды колдонуп майрамдык маанайды билдирген чыгарманы жаратат.
4 чейрек (сааттардын саны -14)		
1	1-2. Космос. Живопись.	Космос мейкиндиги, космос станциялары астронавттар чагылдырылган кыял чабыттарындагы композицияны түзөт.
2	3-4. «Жаз керемети». Пейзаж. Сыйкырдуу боёктор.	Түстөр адамдын маанайына кандай таасир этээри жөнүндө билишет. Деңгээл сызыктарын, симметрия, ритмдерди иштеринде колдонот.
3	5-6. «Оригами». Кагаз пластикасы.	Схема боюнча кагаздарды бүктөп көлөмдүү композицияларды түзүшөт.
4	7-8. Жаз мезгилин чагылдырган чыгармалар.	Жазгы жаратылышты сүрөттөө ыкмаларын өз алдынча өздөштүрүшөт.

6	9-10-11. Улуттук колориттин негизиндеги сюжеттик сүрөт. «Жаз кереметти».	Жаз пейзажынын фонунда эмгек майданын чагылдырган чыгармаларды жаратышат.
7	12-13. Симметрия жана ассимметрия. Оюмдар дүйнөсү.	Практикалык иш учурунда симметрия жана асимметрия жөнүндө билимдерин бекемдешет.
8	14. Көргөзмөгө даярдык. Чыгармачылык иштерин жасалгалоо.	Жыйынтыктоочу көргөзмөдө чыгармачылык иштерин талкуулашат, өздөрүнүн жана классташтарынын ишмердүүлүгүнө баа беришет.

3 - класс

Жылдык темасы "Бабалардан калган мурас" (34 саат). Окуу жылынын аягында окуучулар төмөнкүлөрдү билиши керек:

- көркөм сүрөт өнөрүндөгү жанрлар жана алардын өзгөчөлүктөрү;
- ишке даярдоонун ыкмаларын жана жергиликтүү табигый каражаттар: жүн, камыш, ар түрдүү түстөгү боёкторду колдонуунун жолдору;
- ар кандай көркөм каражаттар менен жасалган мекендештерибиздин улуттук оюнчуктарды даярдоодогу өзгөчөлүктөрү;
- китептердин бүлүнгөн жерлерин оңдоп, мукабаларын сырттоо, папье-маше ыкмасында түрдүү нерселерди жасоонун жолдору;

- колдо бар каражаттар менен майрамдык маайдагы композицияларды түзүү.

Окуу жылынын аягында алар төмөнкү ыкмаларды өздөштүрүшү керек:

- табигый материалдардан ар кандай жиптерди кол менен токуу, камыштан, чийден куурчак жасоонун ар кандай ыкмаларын колдонуу;
- оймо-чиймелерден түрдүү композицияларды түзүп, алар менен буюмдарды коооздоо;
- жөнөкөй материалдарды колдонуу менен оюм иштерин жүргүзүү;
- жергиликтүү улуттук колориттеги сувенирлерди жасоого;
- чыгармачылык ишти аткарууда сүрөттөлгөн объектилердин конструктивдүү түзүлүшүн, алардын мейкиндиктеги абалын билүү, перспективалык түзүлүштөрүн талдоо.

3 - класстар үчүн болжолдуу тематикалык планы

Таблица 2.3.

№ к/р	Мазмуну	Окуу ишмердүүлүгүнүн түрлөрү жана күтүлүүчү натыйжалар
1 чейрек (сааттардын саны -9)		
1	1-2. “Менин жайкы каникулум” эсте калгандары боюнча сүрөт тартуу.	Тандап алган тема боюнча эсте сакталып калгандары боюнча композиция түзүшөт.
1	3-4. “Мекеним Кыргызстан” (пейзаж).	Эскиздерди түзүп, түстүү боёктор менен иштөөнүн жолдорун өздөштүрүшөт.

2	5-6. Карандаш. Тегиздикте эки же андан көп нерседен натюрморт тартуу (графика).	Өзүнөн карап сүрөт тартууда графикалык көндүмдөрүн калыптандырышыт.
3	7-8. “Күзгү бир элес.” Кыял чабыттары жана элестөөлөр.	Күзгү көрүнүштү сүрөттөп чагылдыруу жана көркөм каражаттарды колдонуунун жолдорун өздөштүрүшөт.
4	9-10. “Жаныбарлар дүйнөсү” Көлөмдүү композиция түзүүдө көркөм каражаттардын мүмкүнчүлүктөрү.	Пластилин, чопо менен иштөөнү үйрөнүшөт. Тегиздиктеги иштин көлөмүн анализдөө жана айырмалоо.
5	11-12. “Жаратылыштагы табышмактуу көрүнүштөр”. Живопистеги түстөр жана табият. Сюжеттик сүрөт тартуу.	Аля - прима техникасында иштешет. Табигый көрүнүштөрдү дароо боёктор акылуу сүрөттөнүн жолдорун өздөштүрүшөт.
6	13-14. Контраст. Көркөм сүрөт өнөрүндөгү жарык жана көлөкө.	Өз алдынча чыгармачылык иштерди аткаруу процессинде живопистик көндүмдөргө ээ болушат.
7	15-16. Экскурсия. Талаа гүлдөрүнөн гербарий. Композиция түзүү. Аткарылган иштерди рамкага салуу.	Гербарийден көркөм композиция түзүүнү үйрөнүшөт. Бүткөрүлгөн чыгармачылык иштерди жасалгалашат.

8	17-18. Керамика. Керамикалык идишке эскиз түзүү. Чоподон же пластилинден ийлеп-чаптоо. Чыгармачылык иштерди жасалгалап, көргөзмөгө даярдоо.	Керамика жөнүндө билишет. Өздөрүнүн жана классташтарынын иштерин талкуулап, талдоо. Көргөзмөдөгү талкууга катышып, иштерин коргошот.
2 - чейрек (сааттардын саны -9)		
1	1-2. Монотипия. «Күзгү жамгыр». Жылуу жана муздак түстөрдүн айкалышуусу.	Монотипия техникасы менен таанышышат. Эстеп калгандары боюнча көркөм каражаттарды тандашат, түрдүү маанайларды жана өз сезимдерин түстөр аркылуу билдиришет.
2	3-4. Түс таануу. "Биринчи кар". Түстөрдүн айланпасы. Түрдүү образдарды чагылдыруудагы түстөрдүн таасири.	Түстөр аркылуу дүйнө таанымын билдирүү үчүн гармониялуу түс айкалыштарын табууга үйрөнүшөт.
3	5-6. Түстүү кагаз менен иштөө. Геометриялык фигуралардан жасалгалоодо буюмдардын композициясы.	Көркөм кол өнөрчүлүк чеберлеринин элдик кол өнөрчүлүктүн салттары менен таанышат. Композицияны түзүүнүн ыкмаларын көрсөтүп беришет.

4	7-8. Плакат. “Жаратылышты коргоо”. Жамааттык иш.	Плакат түшүнүгү менен таанышышат, жаратылышты коргоодогу көйгөйлөрдү аныкташат.
5	9-10. “Саймалуу таш.” Таштардын бетиндеги түрдүү сүрөттөлүштөрдү тандап тегиздиктин бетине түшүрүү.	Таштардын бетиндеги сүрөттөрдүн болжолдуу элестерин ар нерсеге окшоштуруп композиция түзүүнүн жолдорун өздөштүрүшөт.
6	11-12. Графика. “Кышкы көңүлдүү оюндар”.	Тема боюнча бир шилтем ыкмасында сүрөттөрдү жана эскиздерди түзүшөт.
7	14-15. Табигый жана колдо бар каражаттардан композиция түзүү.	Табигый жана колдон бар каражаттардан композицияны түзүшөт.
8	16-17-18. Жаңы жылдык жасалга. Интерерлерди жасалгалоо.	Ар кандай көркөм каражаттар менен жаңы жылдык жасалга, белектерди даярдашат.
3 - чейрек (сааттардын саны - 10)		
1	1-2. «Кышкы пейзаж». Каникулда алган таасирлери боюнча композиция түзүү.	Арткы пландан астынкы планга чейинки көрүнүштү пейзажда сүрөттөө, өз байкоолорун аткарган ишинде жеткирүү көндүмдөрүн калыптандырышат.
2	3-4. «Таштагы табышмактуу сүрөттөр».	Таштарга тартылган сүрөттөр боюнча маалыматтарды иликтешет.

		Таштагы сырдуу сүрөттөлүштөрдү чечмелеп, кыял чабыттарындагы чыгармаларды жаратышат.
3	5-6. Кляксаграфия. Силуэт.	Табышмактуу тамчыларды сүрөттөө аркылуу алардын фантазиясын өнүктүрүү. Силуэт түшүнүгү менен таанышат.
4	7-8. Майдан (баталдык) жанр. Ата Мекенди коргоочулар күнүнө карата тематикалык сүрөт.	Майдан жанр менен таанышышат. Тематикалык сүрөт тартышат.
5	9-10. Пейзаждын жердигинде (фонунда) боз үй.	Өткөн мезгил менен азыркынын ортосундагы байланышты түзүү үчүн искусствонун руханий жана адеп-ахлактык баалуулуктары менен таанышат. Жаратылыштын койнундагы боз үйлөрдү тартышат.
6	11-12. "Майрамдык букет" Майрамдык маанайдагы композиция.	Ар кандай белекке берилүүчү кооздуктарга эскиздерди түзүү жана белек даярдоо.
7	13-14. Кыргыз эл жомокторуна иллюстрацияларды түзүү.	Жомок каармандары үчүн палитрадан түстөрдү таап колдонушат.

8	15-16. “Күн желеси”.	Сүрөттөрдөгү күн желесине байкоо салышат. Живопистин мыйзамдарын колдонушат: арткы жана алдыңкы көрүнүштөрдү чыгарманын мүнөзүнө жараша түстөрдү туура тандашат.
9	17-18. “Улуттук оюндар.” Майрамдык маанайды чагылдырган композиция түзүү.	Улуттук оюндарга жараша ар кандай композицияларды түзүшөт.
10	19-20. “Жаз жарыш, күз күрөш”. Жашылдандыруу иштери.	Эмгек темасындагы чыгармаларды талдоо. Жазгы маанайын чагылдырган чыгармаларды жаратышат.
	4 - чейрек (сааттардын саны -7)	
1	1-2. “Эмгек майрамы” Айлана-чөйрөнү жашылдандыруу. Биз отургузган бак-дарактар гүлдөп бүрдөдү.	Жазгы жаратылышка байкоо жүргүзүшөт. Тандаган темага карата бир шилтемдерди аткарышат.
2	3-4. «Табият жана архитектура». Фантастикалык архитектура жөнүндө эскиз.	Фантастикалык имараттардын эскиздерин көркөм каражаттар менен жасагандын жолдорун үйрөнүшөт.
3	5-6. “Келгин куштар”. Асмандагы канаттуулардын түрдүү	Белгилүү сүрөтчүлөрдүн чыгармалары менен таанышышат. Көк

	кыймылдарын чагылдырган композицияны түзүү	асмандагы ар түрдүү канаттуулардын сүрөтүн тартышат.
4	7-8. “Эл эмгегин жер жебейт”. Тематикалык сүрөт.	Иштин темасына карата эскиздерди жана композиция түзүшөт.
5	9-10. Баталдык жанр. Жеңиш күнүнө карата композиция түзүү.	Композицияны түзүүнүн ар кандай ыкмаларын көрсөтүшөт.
6	11-12. Жазгы пейзаж. Тактардын, сызыктардын, пропорциялардын ритми көркөм каражат катары. Жаратылышка саякат.	Байкоолордун негизинде теориялык билимдерди колдонуу менен жаратылыштагы жашоону айкалыштырып чыгармачылык ишти аткарышат.
7	13-14. Эркин темада чыгарма жаратуу. Жыйынтыктоочу көргөзмөгө тандалган чыгармачылык иштерди даярдашат.	Көргөзмөгө чыгармачылык иштерди жасалгалап даярдоо жана уюштуруу.

4 - класс. Жылдык тема “Фантазия жана дизайн” (34 саат).
Окуу жылынын аягында окуучулар төмөнкүлөрдү билиши керек:

- көркөм чыгармачылыктын ар кандай жанрларында өздөрүнүн күнүмдүк турмушуна жана жаратылыштын кооздугуна карата сезимдерин чагылдыруу;
- өз жерин жана жаратылышын коргоо боюнча плакаттарды жасоо;

- өз мекенинин байыркы доорлордон бери сакталып келген көркөм чыгармаларынын тарыхын, өлкөбүздүн азыркы сүрөтчүлөрүнүн өмүрүн жана чыгармачылыгын билүү;
- дүйнөгө белгилүү сүрөтчүлөрдүн көркөм сүрөт өнөрү искусствосунун ар кандай түрлөрүндөгү шедеврлерин билүү;
- берилген темага ылайык чыгарманын жанрын өз алдынча тандоо.

Окуу жылынын аягында окуучулар төмөнкү көндүмдөргө ээ болушат:
- палитрадагы түстөрдүн ар кандай түрлөрүн эркин таап, тандоо;
- кыргыз жана дүйнөлүк көркөм сүрөт искусствосунун чыгармалары жөнүндө өз оюн эркин билдирүү;
- түрдүү шрифттерди жазуу үчүн ар кандай ыкмаларды жана каражаттарды колдонуу.

4 - класстар үчүн болжолдуу тематикалык планы

Таблица 2.4.

№ к/р	Мазмуну	Окуу ишмердүүлүгүнүн түрлөрү жана күтүлүүчү натыйжалар
1 - чейрек (сааттардын саны -9)		
1	1-2. «Чыгармачылык жана ой чабыттар». Эркин техникада иш аткаруу.	Боёктор менен сүртүмдөрдү (мазокторду) туура колдонулушун байкап, кыл калем менен иштөөдөгү көндүмдөрүн көрсөтүшөт.
2	3-4. Өзүнөн карап портрет тартуу. Адамдын мүнөзүн чагылдыруу. Өлчөм жана масштаб түшүнүгү.	Портретти аткаруунун эрежелери менен таанышып, тандалган образды көркөм каражаттар менен чагылдырышат.

3	5-6. «Күзгү көрүнүш». Мозаика ыкмасында композиция түзүү.	Жаратылыштагы табигый кубулуштардан байкагандарын айтып түшүндүрөт. Түрдүү түстөрдү политрада табуунун жолдорун өздөштүрүшөт.
4	7-8. Стилдештирүү. Өсүмдүктөрдүн жана жаныбарлардын элементтеринен кызыктуу композицияларды түзүү.	Стилдештирүү түшүнүгү менен таанышышат. Ар кандай көркөм материалдар менен өсүмдүктөрдүн жана жаныбарлардын элементтеринен турган композицияларды түзүшөт.
5	9-10. Ар кандай формадагы карапаларды табигый каражаттар менен кооздоо.	Көлөмү (формасы) жана жасалга жөнүндө алган теориялык билимдерин практикада колдонушат.
6	11-12. Колорит. Натюрморт. «Түшүм майрамы». Жашылча-жемиштердин топтомунан композиция.	Натюрморт жанрында жашылча-жемиштерден улуттук колориттеги композицияны түзүүнү үйрөнүшөт.
7	13-14. Дизайн. Көркөм дизайндагы куттуктоо баракчалар жана конверттер.	Дизайн түшүнүгү менен таанышышат. Көркөм каражаттарды тандап, түрдүү вариантагы конветтерди жана куттуктоо баракчаларын даярдашат.
8	15-16. "Алтын күз" Эсте калгандары боюнча сүрөт тартуу.	Белгилүү сүрөтчүлөрдүн чыгармалары боюнча өз ойлорун айтып, талдоо

		жүргүзүшөт. Тема боюнча элестөөлөр аркылуу эскиз түзүшөт.
	17-18. Эркин темадагы чыгарма. Биринчи чейректин мыкты аткарылган чыгармачылык иштеринен көргөзмө уюштурууга даярдык көрүү.	Көргөзмөгө тандалган чыгармаларды тандап, сунуш пикирлердин негизинде оңдоп-түзөө иштерин жүргүзүшөт. Мыкты иштерди көргөзмөгө коюшат.
2 - чейрек (сааттардын саны - 9)		
1	1-2. Динамика. "Мен жакшы көргөн жаныбар".	Жаныбардын сүрөттөп тартууда пропорцияларды сактап, түстөр менен туура боёонун жолдорун өздөштүрүшөт.
	3-4. Майрамдык белектерди даярдоо боюнча эскиздерди, долбоорлорду түзүү.	Улуттук колориттеги белектерди даярдоодо теориялык билимдерин практикада колдонушат.
2	5-6-7-8. Архитектура. «Менин келечектеги үйүм». Долбоор.	Долбоор түзүшөт. Конструкциялоо көндүмдөрүн өздөштүрүшөт – кыял чабыттарындагы үйдү колдо бар каражатттар менен сүрөттөп көрсөтүшөт.
3	9-10. Интерьер. Менин бөлмөм.	Үйдүн сырткы жана ички түзүлүшүнүн айырмалап, сүрөттөп чагылдыруунун жолдорун өздөштүрөт.

	11-12. Экстерьер. Үйдүн сырткы көрүнүшүн жасалгалоо.	Архитектуралык курулуштарды жаратылыштын фонунда жарашыктуу сүрөттөп көргөзүшөт.
	13-14. Кагаз пластикасы. Жаңы жылдык белектер, балатыны жасалгалоо үчүн коздуктар.	Ар кандай каражаттар менен иштөөнүн жолдорун өзөштүрөт. Аткарылган иштердин сапатына баа беришет.
4	15-16. «Жаңы жылдык дубал газета»	Мыскыл-тамашалуу сүрөттөр, ырлар, куттуктоолор, коллективдүү иш-аракеттер менен майрамдык маанай тартуулоо.
	17-18. Эркин темада жыйынтыктоочу чыгармачылык иш.	Чыгармачылык иштер боюнча талдоо жүргүзүп, оңдоп түзөө иштерин жүргүзүшөт. Жыйынтыктоочу көргөзмөгө даярдык.
3 - чейрек (сааттардын саны -10)		
1	1-2-3. «Кышкы көңүлдүү оюндар». Кышкы каникулдан алган таасирлер.	Адамдын тулку боюн туура тартуунун жолдорун өздөштүрүшөт (бир шилтемдер).
2	4-5-6. Эркин темада көлөмдүү композиция, долбоорлоо иштери.	Тандалган чыгармаларга эскиздерди түзүү. Даярдалган эскиздер көлөмдүү түзүлгөн чыгармалар боюнча баяндама беришет.

3	7-8-9-10. «Баладар үчүн - китепче». Китеп жасоо искусствосу.	Окуган жомокко же экрандан көргөн окуяны элестетип түрдүү маанайларды баяндаган иллюстрацияларды аткарышыт.
4	11-12. Музей, экспозиция, коллекция. Музей жана көргөзмө.	Музей, экспозиция, коллекция деген сөздөрдүн маанисин түшүнүшөт. Белгилүү искусство чыгармалары улуттук байлык экенин түшүнүүгө үйрөнүшөт.
5	13-14. “Оюмдар дүйнөсүндө”. Кыргыз элинин кол өнөрчү-чеберлери.	Кол өнөрчүлүктүн тандалган түрү жана техникасы боюнча иштерди чыгармачылык менен аткаруу.
6	15-16. Акындардын, жазуучулардын, музыканттардын чыгармаларына иллюстрация.	Тандалган чыгармалар боюнча түрдүү көркөм каражаттар менен эскиздерди жана иллюстрациялык иштерди аткаруу.
7	17-18. Нooруз майрамына улуттук оюндарды камтыган композиция.	Улуттук оюндарды чагылдырган сүрөтчүлөрдүн эмгектери менен таанышат, аткарылган ишке эстетикалык баа берип, кемчиликтерин таап, оңдошот.
8	19-20. “Тоолор” (пейзаж). Чыгармачылык иштер үчүн кагаз рамкаларды жасоо. Жыйынтыктоочу көргөзмө.	Көргөзмөгө тандалып алынган жеке жана топтук чыгармаларды талкуулоо жана коргоо. Чыгармачылык иштерине кагаз рамкаларды даярдашат.

4 - чейрек (сааттардын саны -14)		
1	1-2. «Жыл мезгилдери». Ар кандай мезгилдеги жаратылыш, пейзаждагы перспектива.	Алар перспективанын элементтерин эске алуу менен пейзаждагы мейкиндикти сүрөттөп көргөзүшөт.
2	3-4. “Жеңиш Салюту” майрамдык композиция.	Жеңиш күнүнө карата майрамдык композиция түзүшөт. Палитрада зарыл болгон түстөрдү эркин издеп таап, тандашат.
3	5-6. «Менин мекеним – Кыргызстан» композиция түзүү.	Туулган жердин табияттык пейзажынын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүн чагылдырышат. Жаратылыштын образын жаратуу үчүн живопистин көркөм каражаттарын колдонушат.
4	7-8. Менин сүйүктүү кинодогу каармандарым.	Сүрөт искусствосунун кинодогу орду менен таанышат. Кээ бир сюжеттерди жана фильмдердин фрагменттерин өз каалоосу боюнча көркөм каражаттар менен сүрөттөшөт.
5	9-10. Менин келечектеги адистигим. Тематикалык сүрөт.	Келечектеги кесиптин сүрөттөлүшү менен чыгармачыл иштерди ишке ашыруу үчүн эскиздерди түзүшөт.
6	11-12. “Менин досторум”. Портрет, автопортрет.	Автопортрет, портрет, андагы өлчөмү жана масштабы жөнүндө түшүнүшөт.

7	13-14. Эркин темадагы чыгарма. Жыйынтыктоочу көргөзмөгө чыгармачылык иштерди жасалгалоо жана уюштуруу.	Жыл ичинде аткарылган чыгармачылык иштерди талкуулап, талдоо. Тандалган эмгектерди көргөзмөгө даярдашат.

«Көркөм өнөр» предмети боюнча баалоо критерийлери:

- композициянын туура түзүлүшү: образдын бардык компоненттеринин өз ара бөлүштүрүлүшү, жалпы мазмуну жана идеянын берилиши;
- предметтердин формасынын мүнөздөмөлөрү: сүрөттөлгөн объектинин окшоштук деңгээли, сүрөттүн белгилеринин берилиши (сүрөттө, декоративдик-прикладдык иштердеги композиция);
- архитектуралык долбоорлоо боюнча сабак: сүрөттөлгөн объекттин негизги структурасы;
- перспектива: перспективанын мыйзамдары, мейкиндик жана сызыктуу перспективаны колдоно билүү;
- көлөмдүк форманы берүү: сүрөтөгү көлөмдү көркөм каражаттар менен чыгара билүү деңгээли, жарыктын таралышы (блик, көлөкө, жарык ж.б.);
- сүрөт тартуу ыкмалары: мектеп окуучуларынын карандаш, акварель, гуашь жана башка көркөм каражаттар менен иштөө боюнча билими;
- аткарылган иштер боюнча мектеп окуучуларынын пикири (өзүн өзү баалоо, жамааттык баалоо);

Алынган билимдер үчүн ушул компоненттерди эске алуу менен «Көркөм өнөр» предмети боюнча окуучуларга баа коюулат.

Окуучулардын сабактарда жана практикалык көнүгүүлөрдө сүрөттөлгөн көрүнүштүн реалдуулугун өздөштүрүүсүн баалоодо төмөнкүлөрдү эске алуу керек:

а) кайсы деңгээлде жооп берет (толугу менен же жетишсиз);

б) жооп берүүдө терминдерди жана түшүнүктөрдү колдонуу;
в) жекече жооп берүү, жаңы мисалдарды келтирүү, оюн эркин билдирүү;
г) туура сүйлөө, жеткиликтүүлүк жана аткарылган иш үчүн образдуулук.

5 баасы («эң жакшы»)

- жумуш ордун туура даярдаса жана уюштурса, тапшырманы аткаруу үчүн материалдарды колдонуудагы коопсуздук эрежелерин билсе;
- сүрөт искусствосунун мыйзамдарын билсе, көркөм каражаттарды туура колдонсо;
- көркөм материалдар менен иштөөнүн ар кандай ыкмаларына ээ болсо;
- темага жана образга туура келген чыгармачылык ишти тартууласа. чыгарманы толук аткарса, аткарылып жаткан иштин темасын, образын ачып берсе.
- окуучу программаны так, толук өздөштүрсө: түшүнүктөрдү, терминдерди түшүнөт жана колдоно билет, окуучунун ой жүгүртүүсү, пикири жана өзүн-өзү баалоо жөндөмү, мугалимден жетектөөчү суроолорсуз, жаңы материалдарды жана мисалдарды өздөштүрүү; сөздөр түшүнүктүү жана сүрөттөрдү ачып бере алат.

4 баасы («жакшы»)

- ишти даярдайт, жумуш ордун уюштурууда ката кетирет, бирок аларды оңдойт;
- көркөм образды ачууда тапшырма негизинен аткарылган, бирок толук эмес;
- жалпысынан көркөм материалдар менен иштей алат.
- саналып өткөн шарттар боюнча жооптор канааттандырарлык, фактылар боюнча так жооптор эмес, шарттарды түшүнөт, бирок түшүндүрө албайт.

3 баасы («канааттандырарлык»)

- даярдалган, жумуш ордун уюштурууда ката кетирген;

- тапшырма мугалимдин жардамы менен аткарылса, темасы жана көркөм образы так ачылбаса;
- көркөм материалдар менен иштөөнүн техникасын өздөштүргөн эмес.
- жооп толук эмес, искусство жөнүндөгү терминдерди жана негизги түшүнүктөрдү колдоно албайт, алган билимин колдоно албайт.

2 баасы («канааттандырарлык эмес»)

- даярдыгы жок, жумуш ордун уюштура албаган;
- мугалимдин жардамы менен тапшырманы аткаруу мүмкүн эмес;
- мугалимдин катышуусу менен көркөм материал менен иштөөнүн техникасын өздөштүрө албайт.
- жооп туура эмес, баарлашуу эмне жөнүндө болуп жатканын туура түшүнбөсө, берилген суроолорго жооп жок, терминдер жана алардын мааниси түшүнүлбөйт, мугалим тарабынан тема боюнча келтирилген мисалдар бурмаланган.

АДАБИЯТТАР

1. Акматалиев А. Көркөм кол өнөрчүлүк. (Окуучулар үчүн колдонмо.). «Мектеп», 1984.
2. Акматалиев А. Кыргыздардын колдонмо-жасалга өнөрү. Фрунзе, «Адабият», 1989.
3. Акматалиев А. Кыргыздардын кол өнөрчүлүгү (колдонмо). Бишкек, Мурас, 1996.
4. Акматалиев А. Кыргыздын уз-усталары (антология) Бишкек: Кыргыз энциклопедиясы, 1997.
5. Акматалиев Амантур Сейтаалы уулу Кыргыздардын көөнөрбөс дөөлөттөрү.-Б.: Шам, 2000.
6. Абдыбаев К. Ы. Сүрөт өнөрү жана жанрлары. – “Калем” басма үйү, 2021.
7. Абдыбаев К. Ы., Койчуманова Ж.М. Энесай кыргыздарынын маданияты жана көркөм өнөрү. – “Калем” басма үйү, 2022.

8. Акматов Д. А. Бердибаева С. Маркова Р. А. Көркөм өнөр булагы. Бишкек «Педагогика» 2002.
9. Алехин А. Д. Изобразительное искусство. Москва. «Просвещение», 1984.
10. Антипина К. И. Прикладное искусство южной Киргизии. Искусство стран и народов мира. Энциклопедия. Издательство «Советская энциклопедия».
11. Арина Н. Л. Урок прекрасного: Из опыта работы. Москва «Просвещение», 1983.
12. Бекбоев И. Инсанга багытталган окутуунун технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. – Б.: Бийиктик, 2004-ж.
13. Богатаева З.А. Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях. -М.: Просвешение, 1982.
14. Волков Н. П. Приобщение школьников к творчеству: из опыта работы. Москва, Просвещение, 1982.
15. Достовцев Н. Н. Методика преподавание изобразительного искусства в школе. 2-изд. Москва. «Просвешение», 1980.
16. Запаренко В. Энциклопедия рисования (Золотая коллекция школьника). -М.: 2002.
17. Как научиться рисовать: Универсальное пособие для детей и взрослых. -М.: Росмэн, 2002.
18. Колле Поль. Карандаш. Искусство владения техникой. -Минск: 2000.
19. Каменова Е. «Какого цвета радуга?» Москва, «Детская литература». 1975.
20. Мамбетаипова Ш. Оюмдагы обондор: Китеп-альбом. Ф.: Кыргызстан, 1986.
21. Салиева А. А. История киргизского искусства. Издательство «Илим», Фрунзе, 1971.
22. Неменский В. Н. Распахни окно. Москва, Молодая Гвардия, 1974.
23. Неменский В. Н. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания. Кн. для учителей. Москва, «Просвещение», 1981.

24. Стин И., Фитисов А. Природа и фантазия. Москва, Просвещение, 1971.
25. Терентьев А. Б. Рисунок в педагогической практике учителя изобразительного искусства. Москва, «Просвещение», 1981.
26. Үмөтов Ж. Кыял дүйнөсүндө. Альбом. - Ф.: Кыргызстан, 1982.
27. Фриллинг Г., Ауер К. Человек. Цвет. Пространство. (Перевод с нем. Москва. Строй издат. 1973. Художники Советской Киргизии: редкол.: Садыков Т. С., Асанбеков С. А., Ильина Л. А. и др.: «Кыргызстан», 1982.
28. Чокморов Н. Сүймөнкул Чокморов. Даректүү баян, эскерүүлөр, макалалар жана ырлар. «Кыргызстан» Басма Үйү 1999.
29. Народные декоративно-прикладное искусство кыргызов. Изд-во наука. 1968. 30. Кыргыз мамлекеттик сүрөт искусство музейи. Фрунзе, Кыргызстан, 1985.
31. Государственные стандарты предметного образование в школах КР «Трудовое обучение», 118-130 с. «Изобразительно-художественное творчество» («Көркөм өнөр»), 121-231с. «Черчение» 147-153с. - Б., 2006. Составители: Д.А. Акматов, Л. Ю. Марченко, А.А. Сарбагышев.
32. Теоретические основы содержания общего среднего образования /Под.ред. В.В.Краевского, И.Я. Лернера. – М., 1983. – 352 с.